

Entreprenöriellt lärande – en kritisk granskning

Ida Legnemark

Student vid mastersprogrammet i pedagogiskt arbete vid Högskolan i Borås

Entreprenörskap eller entreprenöriellt lärande är i dag en del av skolans uppdrag. Uppfattningarna om vad som kan läggas in i dessa begrepp varierar emellertid. I den här artikeln belyses hur aktörer i olika rekontextualiseringsfält definierar entreprenöriellt lärande, samt hur de motiverar varför eller varför inte det bör ske i skolan. Införandet av entreprenöriellt lärande kopplas också till diskursiva förändringar i det svenska samhället.

Redan för 25 år sedan uttryckte Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)/Centre for Educational Research and Innovation (CERI) (1989) i rapporten *Towards an "Enterprising" Culture: a challenge for education and training* att medlemsländerna såg behovet av entreprenörskap i skolan för att möta samhällets ekonomiska och sociala utmaningar. OECD/CERI beskrev två synsätt på entreprenörskap i skolan: ett smalt där entreprenörskap handlar om företagande, samt ett brett där entreprenörskap ses som en samling kompetenser omfattande flexibilitet, kreativitet och anpassningsbarhet. Två decennier senare tog Sverige steget att i *Läroplan för grundskola, förskoleklass och fritidshem 2011* (Skolverket 2011) skriva in vikten av att främja entreprenörskap. I denna artikel beskrivs begreppets innebörder och betydelse för dagens svenska skola. Syftet är att belysa hur aktörer i olika

rekontextualiseringsfält definierar entreprenöriellt lärande eller entreprenörskap i skolan, samt hur de motiverar varför eller varför inte det bör ske i skolan.

Tillvägagångssätt

I denna artikel beskrivs olika definitioner av entreprenörskap i skolan och entreprenöriellt lärande i en svensk kontext. Ingen distinktion görs mellan de båda begreppen entreprenörskap i skolan och entreprenöriellt lärande, de behandlas här som två likvärdiga begrepp. Med "skola" avses grundskola.

Som en bakgrund beskrivs inledningsvis diskursiva förändringar i det svenska samhället och deras påverkan på skolan. Resultaten presenteras därefter inordnade i olika rekontextualiseringsfält. Modellen med rekontextualiseringsfält, inspirerad av Bernstein, beskrivs av Norlund i en artikel (2011) och går ut på att det som händer i klassrummet påverkas av aktörer i andra rekontextualiseringsfält:

"Most important among these is that activities taking place in a classroom are not the result of an autonomous choice made by teachers and pupils. In contrast, activities are the result of a recontextualization process in which various actors make their contributions. Put in another way, actors relocate an activity originally stemming from the field of production of knowledge into the classroom" (Norlund 2011:660).

De rekontextualiseringsfält som studeras i denna artikel är det officiella, det specialiserade, det pedagogiska och det lokala. Till det officiella rekontextualiseringsfältet räknas de myndigheter som styr skolan,

exempelvis Skolverket, men även Utbildningsdepartementet och Regeringskansliet. Under denna rubrik redogörs för hur dessa aktörer genom nationella styrdokument och andra texter beskriver entreprenöriellt lärande. Det specialiserade rekontextualiseringsfältet omfattar forskningsvärlden, och under denna rubrik presenteras kortfattat några aktuella forskningsrön kring entreprenöriellt lärande i svensk skola. Det pedagogiska rekontextualiseringsfältet omfattar läromedel och lärarfortbildning. Under denna rubrik presenteras ett urval av Skolverkets rekommenderade källor till mer kunskap om entreprenöriellt lärande. Samtliga ovan nämnda fält påverkar det som händer i det lokala rekontextualiseringsfältet, det vill säga i klassrummet. Under rubriken Lokalt rekontextualiseringsfält beskrivs lärares syn på entreprenöriellt lärande utifrån tidigare forskningsstudier. Slutligen diskuteras motiv för de olika aktörernas ställningstaganden samt kopplingen till diskursiva förändringar i det svenska samhället.

Diskursiva förändringar

Det svenska välfärdssamhället byggdes upp från 1940-talet och fram till 1980-talets slut. Idéer om att välfärden, däribland skolan, skulle vara tillgänglig för alla och verka för ökad jämlikhet, präglade det svenska samhället. Keynesiansk ekonomisk politik understödde systemet (Beach 2009). Under 1990-talet skedde ett paradigmskifte där en avreglering och marknadsivering av välfärden påbörjades. Nyliberalismens "new sovereign values" *entreprenörskap* och *oberoende* gjorde eleverna till kunder (Beach 2010:558). Utvecklingen i Sverige är inte unik: Harvey (2007) menar att nyliberalismen alltsedan 1970-talet haft stort inflytande över samhällsutvecklingen i i princip hela världen:

"Almost all states, from those newly minted after the collapse of the Soviet Union to old-style social democracies and welfare states

such as New Zealand and Sweden, have embraced, sometimes voluntarily and in other instances in response to coercive pressures, some version of neoliberal theory and adjusted at least some policies and practices accordingly" (Harvey 2007:3).

Den stora omställningen från offentlig till kommersialiserad välfärd har möjliggjorts genom flera steg. Beach beskriver i en artikel den tillväxningsprocess som leder fram till denna förändring, där det första steget är "tillförsel av grundläggande marknadsekonomiska idéer och begrepp i text och tal i en ekonomisk diskurs" (Beach 2009:298), det vill säga att samhällets språkbruk kring exempelvis skola förändras både i samhällsdebatt och i officiella skrifter. Positivt laddade begrepp som ansvar och flexibilitet aktualiseras som "boundary objects", gränsobjekt, som ska locka till förändring, i det här fallet marknadsomvandling, även om förändringen i realiteten varken kommer att leda till ökat ansvar eller flexibilitet. Beach (2008) menar till exempel att de senaste årens förändringar av skolväsendet, kommersialiseringen av skolan, inte har skett i lärarnas intresse. Tvärtom vad som utlovats, anser han att lärarna förlorat sitt professionella självbestämmande och tvingats acceptera och anpassa sig till marknadsstyrningen i utbildningsväsendet.

Steket därefter i förändringsprocessen är införandet av själva marknadsmekanismerna, vilket innebär en ekonomisering av verksamheten där vinstintresset blir styrande. Harvey beskriver att detta är en del av en nyliberal samhällsordning: "Sectors formerly run or regulated by the state must be turned over to the private sphere and be deregulated (freed from any state interference)" (Harvey 2007:65). Slutligen sker en mytbildning kring det offentligas ineffektivitet. Genom mytbildningen sker en förskjutning av värderingar där individuellt ansvar och ekonomisk konkur-

rens överordnas den gemensamma välfärden (Beach 2010). Även Harvey pekar på betonandet av individens ansvar: "Individual success or failure are interpreted in terms of entrepreneurial virtues or personal failings (such as not investing significantly enough in one's own human capital through education)" (Harvey 2007:65).

I och med införandet av det fria skolvalet och fri-skolereformen på 1990-talet inleddes marknadsiseringen av svensk skola. De senaste åren har systemet i någon mån börjat ifrågasättas. Ett exempel på detta är nationalekonomen Jonas Vlachos, som i en intervju i magasinet *Skolporten* kritiserar skolmarknaden utifrån de nationalekonomiska termerna "externaliteter" och "informationsproblem". Med detta menar han att valfrihetssystemet inte fungerar tillsammans med de nationella mål som samhället ställt upp för skolan, samt att det är svårt för "kunden" att få tillförlitlig information att grunda sitt val på. Utbildning är därmed inte i hans ögon en vara som andra på marknaden (Nilsson 2014).

Officiellt rekontextualiseringsfält

I skolans uppdrag ingår sedan 2011 att främja ett entreprenöriellt förhållningssätt. Hur detta förklaras varierar dock mellan olika aktörer och i olika sammanhang i detta rekontextualiseringsfält. I *Läroplan för förskoleklass, fritidshem och grundskola* (Skolverket 2011) förklaras det på följande sätt:

"En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Skolan ska stimulera eleverns kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska därigenom bidra till

att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap" (Skolverket 2011:9).

Här är entreprenöriellt lärande en fråga om att utveckla generella kompetenser eller förhållningssätt, som i sin tur ska främja entreprenörskap. Specifika kunskaper om företagande omnämns däremot inte.

På Skolverkets hemsida presenteras motiven till att det entreprenöriella lärandet ingår i skolans uppdrag:

"En rörligare arbetsmarknad ställer nya krav på dem som kommer ut i arbetslivet idag. Utbildningsväsendet behöver anpassa sig för att kunna bemöta förändringarna i samhället. Entreprenörskap i skolan är ett pedagogiskt förhållningssätt i klassrummen lika mycket som det är en kunskap om egenföretagande. Det handlar om att ta fram och utveckla elevens inneboende nyfikenhet, initiativförmåga och självförtroende redan från tidiga åldrar" (Skolverket 2013).

Här framkommer att det entreprenöriella lärandet handlar om att skolan ska anpassas efter förändringarna på arbetsmarknaden, en förändring som inte bara handlar om kunskaper om företagande (men likväl även om detta!) utan också om ett speciellt pedagogiskt förhållningssätt.

I Regeringskansliets *Strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet* (2009) beskrivs entreprenöriellt lärande i skolan på följande vis:

"Utbildning i entreprenörskap kan innefatta specifika kunskaper som krävs för att starta och driva ett företag, till exempel företags ekonomi och affärsplanering. Utbildning i entreprenörskap kan också innehålla mer generella kompetenser som är användbara

även utanför företagsvärlden, till exempel projektledning och riskhantering. Att utbilda entreprenörer innebär också att inspirera till kreativitet och till viljan att ta eget ansvar för att nå ett mål" (Regeringskansliet 2009:6).

I detta dokument är det ett större fokus på entreprenörskap som företagande, även om de generella kompetenserna också i någon mån beskrivs. Redan i strategins inledning anges dessutom vikten av att fler unga startar företag och att Sverige på så sätt stärker sin globala konkurrenskraft. Nya idéer ska omsättas till något värdeskapande.

Specialiserat rekontextualiseringsfält

Ännu är tillgången till forskning kring vad inskrivandet av entreprenöriellt lärande i grundskolans läroplan har inneburit relativt begränsad. Wallin (2014) studerar i sin licentiatuppsats hur entreprenörskap beskrivs i gymnasieskolans läroplan och hur begreppet tolkas av dem som arbetar där. Hon understryker att det finns många olika tolkningar av begreppet, men att det i den svenska gymnasieskolan i dag i stor utsträckning kommit att handla om kopplingen mellan skola och arbetsliv.

I september 2012 startade forskningsinstitutet Ifous forsknings- och utvecklingsprogrammet "Entreprenöriellt lärande – drivkraft och motivation för framgång i skolan" under ledning av Umeå universitet. Näringslivets intresseorganisation Svenskt Näringsliv har investerat i programmet. I ett pressmeddelande säger Karin Hermansson, forsknings- och utvecklingsansvarig hos Ifous, "Att även Svenskt Näringsliv stöttar ett sådant här initiativ visar att det entreprenöriella lärandet och förhållningssättet ligger i tiden och är efterfrågat ute i arbetslivet" (Ifous 2012). Här motiverar företrädare för forskning det entreprenöriella lärandets plats i skolan med att det efterfrågas av arbetsmarknaden.

Pedagoger verksamma vid Umeå universitet och knutna till områdena företagsamt lärande och entreprenöriell pedagogik diskuterar i boken *Entreprenöriell pedagogik i skolan – drivkrafter för elevers lärande* entreprenöriell pedagogik ur olika perspektiv. Redan i förordet slår författarna fast att det inte finns någon enkel definition av begreppet och att de inte heller tänker argumentera för att en sådan ska finnas. I stället betraktar de entreprenörskap i detta sammanhang "som ett begrepp i vardande" (Falk-Lundqvist, Hallberg, Leffler och Svedberg 2011:8). På grund av det sistnämnda anser författarna att det är svårt att placera in det entreprenöriella lärandet i en viss pedagogisk tradition, likväl gör de kopplingar till en rad för den nuvarande läroplanen betydelsefulla teoretiker. Bland dessa märks till exempel John Dewey, som myntade begreppet "learning by doing" och hans betydelse för aktivitetspedagogiken, Jean Piaget och hans betydelse för dialogpedagogiken och att möta barn utifrån deras förutsättningar, samt slutligen Lev Vygotskij och dennes tankar om lärande i ett socialt sammanhang. Författarna påpekar att det förmodligen finns många fler teoretiker som skulle kunna pekas ut som betydelsefulla, men de tre ovan nämnda har lånat tydliga drag till den entreprenöriella pedagogiken (Falk-Lundqvist et al. 2011).

Falk-Lundqvist Hallberg, Leffler och Svedberg (2011) granskar i sin bok tre antaganden om vad entreprenöriellt lärande är. Det första handlar om att lära på samma sätt som entreprenörer lär. Detta lärande, menar författarna, är handlingsorienterat och nyskapande. Det andra handlar om läroprocesser som stimulerar entreprenöriella förmågor. Till dessa förmågor räknas bland annat kreativitet, nyfikenhet, ansvar, självförtroende och initiativkraft. Det tredje och sista antagandet handlar om att se på entreprenörskap som en metafor för lärande. Med individens fria val och självförverkligande i centrum blir innovation och entreprenörskap nyckelord för skolan. Vad är må-

let med det entreprenöriella lärandet? Svaret enligt dessa forskare är att "eleven blir entreprenör i sitt eget lärande; erövrare av ny kunskap och en aktiv medarbetare i läroprocesserna" (Falk-Lundqvist et al. 2011:145).

Det finns emellertid även motröster inom den akademiska världen som kritiserar entreprenöriellt lärande. I en debattartikel presenterar två nationalekonomer som bland annat granskat privatisering av och resursfördelning i den svenska skolan, Camilio von Greiff och Laura Hartman (2011), sin kritik. Den inriktar sig främst på att det entreprenöriella lärandet bygger på ett pedagogiskt förhållningssätt där eleverna ska ta stort eget ansvar för sitt lärande. De hänvisar till forskningskritik mot så kallat eget arbete och menar att införandet av entreprenöriellt lärande bara är att klä det "egna arbetet" i nya ord. Vidare argumenterar von Greiff och Hartman (2011) för att definitionen av entreprenöriellt lärande är oklar och att skolan inte behöver fler otydliga begrepp. De spekulerar även avslutningsvis i att ord som "entreprenörskap" kanske snarare fyller en politisk än en pedagogisk funktion i skolan.

Pedagogiskt rekontextualiseringsfält

Redan innan vikten av att främja entreprenörskap i skolan uttryckligen skrevs in i läroplanen, fanns det aktörer som erbjöd fortbildning och läromedel som uppmuntrade denna utveckling. Sedan läroplanen tillförts explicita skrivningar om entreprenörskap har denna marknad, där fortbildning och läromedel säljs eller erbjuds kostnadsfritt, fått större utrymme och marknadsförs också av Skolverket. På Skolverkets hemsida presenteras under rubriken "Vilket stöd kan vi få?" (2010b) länkar till aktörer som arbetar med entreprenörskap för skola och utbildning. Bland dessa aktörer finns *Transfer.nu*, *Snilleblixarna*, *Finn upp*, *Framtidsfrön*, *Tillväxtverket* och *Ung företagsamhet*.

Tre av ovan nämnda aktörer har ett tydligt fokus på entreprenörskap som främjande av företagande: *Transfer.nu* erbjuder skolor kostnadsfria föreläsningar av föreläsare från näringslivet. Syftet med verksamheten är att ge gymnasieelever förebilder och kontakter inom näringslivet samt att främja entreprenörskap. Verksamheten beskrivs som ideell och finansieras av Skolverket och det privata näringslivet (Transfer.nu 2014). *Tillväxtverket* är en av Näringslivsdepartementets nationella myndigheter. Den har i uppdrag att stärka företagets konkurrenskraft (Tillväxtverket 2014). *Ung företagsamhet* är en ideell organisation som finansieras av Skolverket och av en lång rad aktörer från det privata näringslivet i syfte att införa entreprenörskap och ett engagerat näringsliv i utbildningssystemet (Ung företagsamhet 2014).

Två av aktörerna betonar snarare entreprenöriellt lärande som nytänkande, om än med en tydlig koppling till näringslivet: *Snilleblixarna* är en ideell förening vars verksamhet bekostas av Skolverket, fondmedel och partner från det privata näringslivet. Syftet med föreningen är i första hand att stimulera barns intresse för teknik, naturvetenskap, uppfinningar och entreprenörskap (Snilleblixarna 2014). *Finn upp* var ursprungligen ett initiativ av Ingenjörssamfundet, Svenska Uppfinnareföreningen och tidningen Ny Teknik för att stimulera ungas kreativitet och öka intresset för naturvetenskap och teknik. I dag finansieras verksamheten, en uppfinnartävling för högstadiel elever, av Skolverket och det privata näringslivet (Finn upp 2014).

Slutligen har en aktör en bredare ingång i begreppet entreprenöriellt lärande: *Framtidsfrön* är en förening där kommuner kan bli medlemmar, föreningen får verksamhetsbidrag från Skolverket och har såväl offentliga som privata samarbetspartner. Föreningen utmärker sig genom att tydligare än de andra aktörerna betona entreprenöriellt lärande som förhållnings-

sätt: "Lärandet sker på många olika sätt och lärarna visar tillit till att eleverna når sina mål om de själva får vara aktiva och experimentera sig fram" (Framtidsfrön 2014).

En aktör som inte vid första anblick kopplas till det pedagogiska rekontextualiseringsfältet, eller som omnämns på Skolverkets hemsida, är näringslivets intresseorganisation Svenskt Näringsliv. Denna organisation ger dock ut en mängd material och läromedel som skolor kan beställa kostnadsfritt. Dessutom delfinansierar den ett flertal av de ovan nämnda aktörerna som Skolverket rekommenderar som resurser för skolor som vill utveckla sitt arbete med entreprenöriellt lärande. I en artikel på Svenskt Näringslivs hemsida (2011b) välkomnas att skolan har givits uppdraget att arbeta med entreprenörskap. Svenskt Näringsliv (2011a) anser att det inte finns någon motsättning mellan entreprenörskap och bildning och menar att lokala företag kan utgöra en resurs för skolan och elevernas lärande. De förordar i rapporten *Tio råd till en läroboksförfattare* (Johnson 2009) läromedel där entreprenörskapets betydelse för det svenska samhällets framväxt betonas. Deras tolkning av entreprenörskap i skolan verkar således vara att involvera företag i skolans verksamhet, samt att elever ska få lära sig om entreprenörers betydelse för det svenska samhällets utveckling.

Lokalt rekontextualiseringsfält

Vad händer i klassrummet? Krav på förändrad undervisning och entreprenöriell pedagogik kan å ena sidan antas vara något som tas emot med stort intresse och engagemang, utifrån de många nätverk och hemsidor på Internet av och för lärare som behandlar just entreprenöriellt lärande. Å andra sidan kan det vara något som betraktas med stor skepsis. Falk-Lundqvist med flera (2011) varvar i sin bok teoretiska resonemang med lärares och elevers berättelser och tankar om entreprenöriellt lärande. I deras

bok uttrycker många lärare inledningsvis oro över förändringar som de tycker verkar leda till stökiga lektioner och en ovisshet om eleverna verkligen lär sig det de behöver. Samtidigt vittnar andra om ett ökat engagemang och intresse från elevernas sida.

Wallins (2014) studie visar att entreprenörskap beskrivs och tolkas på olika sätt, men att lärare och rektorer på gymnasieskolans yrkesprogram tenderar att betona att målet är att eleverna ska kunna starta och driva företag.

I Skolverkets skrift *Entreprenörskap i skolan – en kartläggning* (2010a) har skolhuvudmän fått uppge vilka resultat de uppnått när de arbetat med entreprenöriellt lärande. Denna kartläggning är gjord innan läroplanen tillfördes explicita skrivningar om entreprenörskap, men efter det att Regeringskansliets *Strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet* (2009) hade presenterats. Bland svaren urskiljer Skolverket ett antal kategorier: att resultat inte kan påvisas eller att arbetet inte har utvärderats, att skolutvecklingsarbetet kring entreprenöriellt lärande lett till en ny pedagogik där "eleverna stimuleras till kreativt tänkande genom problembaserad undervisning" (Skolverket 2010a:21), att elevernas attityder har förändrats till det positiva, att samverkan med näringslivet och förståelse för företagande har ökat samt att företagande och förståelse för teknik har ökat. I dessa svarkategorier inryms såväl en smal som en bred definition av entreprenöriellt lärande. Kartläggningen visar också att det entreprenöriella lärandets genomslag varierar mellan olika kommuner och regioner. Vissa huvudmän anger att arbetet bedrivs i projekt eller genomförs vid temadagar samt är starkt personberoende, medan andra anser att det entreprenöriella lärandet snarare är ett förhållnings-sätt och att det innebär att externa koncept eller aktörer inte längre är nödvändiga för att fortsätta arbetet.

Diskursiva förändringar och entreprenörskap i skolan

De senaste decenniernas diskursiva förändringar av det svenska samhället och den efterföljande omvandlingen av skolan har påverkat samtliga rekontextualiseringsfält. I det officiella rekontextualiseringsfältet ser vi hur ett för skolan nytt begrepp, entreprenörskap, förs in i läroplanen. Det kan ses som ett uttryck för den tillförsel av marknadens begrepp till välfärdsområdet som Beach (2009) beskriver. Liksom von Greiff och Hartman anför är det rimligt att se det som en politisk markering. Dock är det en markering som blir styrande och således även får konsekvenser för det som händer i de andra rekontextualiseringsfälten.

Införandet av entreprenörskap i skolan går också i linje med den mytbildning om det offentliga ineffektivitet som Beach (2009) beskriver. Genom att lyfta in kunskaper från marknaden ska skolan nå bättre resultat. Opinionsbildande aktörer som Svenskt Näringsliv har ett ekonomiskt intresse i att accelerera marknadsiseringen av skolan. De poängterar också i pressmeddelandet *Satsa mer på entreprenörskap i skolan!* att företagare vill se mer entreprenörskap på schemat (2011b). Perspektivet att skolan främst är till för arbetsmarknaden är tydligt. Det är svårt att se hur detta rimmar med samma organisations uttalanden om att fokus på entreprenörskap inte står i motsats till bildning i bredare bemärkelse. Goda resultat och kunskaper som efterfrågas på arbetsmarknaden framhålls av flera som motiv för entreprenöriellt lärande i skolan. Även Skolverket och Ifous betonar detta. Det är ett synsätt präglad av att utbildning är en byggsten i samhällsekonomin snarare än att utbildning, eller bildning, har ett egenvärde.

Den individualisering av undervisning, med fokus på eget arbete, som skett i det lokala rekontextualiseringsfältet, skulle också kunna kopplas till de diskursiva samhällsförändringarna där individen

betonas framför kollektivet. I retoriken kring det entreprenöriella lärandet och de generella kompetenser som detta sägs kunna omfatta omnämns också ansvarstagande, självförtroende och initiativkraft, vilket kan ses som ytterligare tecken på att individen lyfts fram. De nyliberala "new sovereign values" – *entreprenörskap* och *oberoende* – som Beach (2009) pekar ut, verkar ha intagit en hegemonisk ställning i den svenska skolan.

Entreprenörskap i skolpraktiken

Det pedagogiska rekontextualiseringsfältet påverkas i stor utsträckning av det officiella. När entreprenörskap blir ett begrepp som återfinns i läroplan och andra texter från Skolverket växer marknaden för fortbildning och läromedel kring detta område. När aktörer som intresseorganisationen Svenskt Näringsliv tar plats på läromedelsarenan och erbjuder kostnadsfria läromedel, finns det anledning att ifrågasätta om den objektivitet och allsidighet som läroplanen föreskriver verkligen efterföljs. Flera av de aktörer som Skolverket hänvisar till för ytterligare kunskap om entreprenöriellt lärande syftar till att främja företagande. Även här blir det tydligt att skolan ses som ett medel att tillfredsställa näringsliv och arbetsmarknad, om än med tanken att det samtidigt ska få eleverna att växa.

Vad införandet av entreprenörskap i läroplanen egentligen inneburit för svensk grundskola är ännu relativt obeforskat. Det finns forskare i det specialiserade rekontextualiseringsfältet, som Falk-Lundqvist, Hallberg, Leffler och Svedberg som är positiva och ser möjligheter, men också andra som von Greiff och Hartman som ser farhågor med detta nytillskott i läroplanen. Vad som är slående är att entreprenörskapets intåg i läroplanen inte verkar ha föregåtts av forskningsresultat som motiverat detsamma, utan att motivet oftast beskrivs vara att arbetsmarknaden kräver denna förändring av skolan.

I samband med att vikten av entreprenörskap skrevs in i läroplanen fanns förväntningar på att det entreprenöriella lärandet skulle förändra undervisningen och leda till bättre resultat. Nya inslag i skolans värld får emellertid inte alltid de omvälvande följder som förväntas. Det entreprenöriella lärandets innehåll, och kanske även då dess syfte, verkar desutom förändras över tid och beroende på vem som står för definitionen. Från att ha varit en fråga om att utveckla företagsamhet och stärka Sverige i den globala konkurrensen, såsom det beskrivs i *Strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet* från Regeringskansliet (2009), verkar det entreprenöriella lärandet i skolan alltmer ha kommit att handla om att utveckla generella kompetenser för att främja entreprenörskap, som i *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* (Skolverket 2011). I fortbildning för lärare kan det antingen handla om företagande, som hos *Ung företagsamhet*, att vara en fråga om uppfinningsrikedom som hos *Snilleblixarna* eller att handla om förhållningssätt som hos *Framtidsfrön*.

De aktörer som med enfaset betonar entreprenörskap som företagande är Regeringskansliet, Svenskt Näringsliv och de av denna organisation finansierade aktörer för främjande av entreprenörskap i skolan, samt i någon mån Skolverket via presentation av entreprenöriellt lärande på sin hemsida. De som förespråkar entreprenöriellt lärande mer utifrån generella kompetenser är Skolverket i läroplanen, fortbildningsinstanser som föreningen *Framtidsfrön* och forskare som Falk-Lundqvist, Hallberg, Leffler och Svedberg. Möjligen kan en tendens skönjas att ju närmare kontakter som finns med lärare/klassrummet, desto mer generella eller svepande blir beskrivningarna av vad entreprenörskap i skolan eller entreprenöriellt lärande faktiskt är.

Det är oroande att stora forskningsprogram som *Ifous Entreprenöriellt lärande – drivkraft och motivation för framgång i skolan* finansieras av opinionsbildande organisationer som Svenskt Näringsliv. Rubriceringen av programmet pekar ut en riktning där entreprenöriellt lärande är synonymt med skolframgång redan innan forskningen påbörjats, vilket gör att frågan om objektivitet återigen aktualiseras. Det finns ett behov av att granska både för- och nackdelar med det entreprenöriella lärandet.

Något som återkommer i beskrivningarna av det entreprenöriella lärandet är att eleven ska utveckla eget ansvar. Här krävs ett kritiskt förhållningssätt från lärare, så att inte det entreprenöriella lärandet bara blir ytterligare en variant av det numera så utskällda arbetssättet "eget arbete". Det finns anledning att reflektera över lärarens roll vid entreprenöriellt lärande. Om läraren uppfattas som en bifigur och om målet är att eleven ska bli entreprenör i sitt eget lärande för att bättre möta samhällets krav på initiativförmåga och eget ansvar: Vad innebär det för läraryrkets status?

Kritiker av det entreprenöriella lärandet menar att begreppet är diffust och ofta beskrivs i så allmänna ordalag att många lärare inte förstår skillnaden mellan detta och deras nuvarande sätt att undervisa. Även förespråkare av entreprenöriellt lärande pekar på olika tolkningar av begreppet. Med detta som bakgrund kan man ifrågasätta om det entreprenöriella lärandets intåg i svensk skola över huvud taget inneburit någon genomgripande förändring i klassrummet, eller om det bara är retoriken kring skola och undervisning som har förändrats.

Det svärfångade entreprenörskapet

Det entreprenöriella lärandet i skolan låter sig inte fångas. Det ändrar skepnad och innehåll beroende på vem som beskriver det. I de tidiga arbetena från det officiella rekontextualiseringsfältet är det betydelsen

av att utbilda nya företagare, "entreprenörer", som är i fokus, men i läroplanen har dessa texter tonats ner till att handla om skolans arbete med att främja vissa kompetenser som i sin tur kan leda till entreprenörskap – kompetenser som dessutom knappast kan anses vara några nyheter i skolans värld. Kreativitet och ansvarstagande från elevernas sida, vågar jag påstå, har varit eftersträvarvärt långt innan stycket om entreprenörskap skrevs in i läroplanen. Däremot innebär detta, inte minst i retoriken kring det entreprenöriella lärandet, en förskjutning från det kollektiva till det individualistiska i svensk skola.

Från forskningsvärlden talar förespråkarna om det entreprenöriella lärandet som ett begrepp "i vardande", alldeles för nytt för att låta sig definieras. Det är knappast obefogat att ställa sig frågan om vad som händer när ett så vagt och tolkningsbart begrepp introduceras i skolans värld. Var finns kravet på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet när det gäller skolans styrdokument?

När ingen klart kan säga vad ett begrepp är, och inte heller vad det inte är, kan själva begreppet fyllas med vad som helst. Stort tolkningsutrymme lämnas till den enskilde pedagogen i det lokala rekontextualiseringsfältet. Enskilda lärare kan uppfatta det som positivt att själv få tyda det entreprenöriella lärandets innebörd och utifrån det utforma sin undervisning, medan andra kan uppleva en frustrerande brist på stöd i styrdokumentet. Oavsett hur tolkningsutrymmet tas emot ger det anledning att reflektera kring likvärdighet och vad det innebär att överlåta detta ansvar på enskilda lärare. Jag betvivlar inte att det arbete som sker i svenska skolor under rubriken entreprenöriellt lärande har goda intentioner. Lärare har förmodligen i detta arbete ägnat många timmar åt att planera hur eleverna ska bli delaktiga, utveckla ansvarskännande och kreativitet – sannolikt i många fall med gott resultat – men om detta de facto är entreprenöriellt lärande låter sig inte sägas.

Litteratur

- Beach, D. (2008): "The Changing Relations between Education Professionals, the State and Citizen Consumers in Europe: rethinking restructuring as capitalization". I *European Educational Research Journal*, 7(2), s. 195–207.
- Beach, D. (2009): "Omstrukturering av utbildning och vård i Norden från ett socialt användbart till ett kommersialiserat och ekonomiskt produktivt arbete: I vems intressen?" I *Nordisk Pedagogik*, 29(3), s. 294–302.
- Beach, D. (2010): "Neoliberal Restructuring in Education and Health Professions in Europe: Questions of Global Class and Gender". I *Current Sociology*, 58(4), s. 551–569.
- Falk-Lundqvist, Å.; Hallberg, P.-G.; Leffler, E. & Svedberg, G. (2011): *Entreprenöriell pedagogik i skolan – drivkrafter för elevers lärande*. Liber.
- Finn upp (2014): *Finn upp*. <http://www.finnupp.se/> [2014-11-03].
- Framtidsfrön (2014): *Entreprenöriellt förhållningssätt*. <http://www.framtidsfron.se/arbetsatt-ideer/forhallningssattet/> [2014-10-14].
- von Greiff, C. & Hartman, L. (2011): "Skolan behöver inte ett nytt flummigt begrepp". I *Svenska Dagbladet*, 26 augusti. http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/skolan-behover-inte-ett-nytt-flummigt-begrepp_6414202.svd [2014-02-27].
- Harvey, D. (2007): *Brief History of Neoliberalism*. Oxford University Press.
- Ifous (2012): *Svenskt Näringsliv investerar i Ifous program Entreprenöriellt lärande*. 11 september. <http://www.skolporten.se/wp-content/uploads/2012/09/Pressmed-ifous-entrepren%C3%B6riellt-l%C3%A4rande1.pdf> [2014-03-10].
- Johnson, A. (2009): *Tio råd till en läroboksförfattare*. Svenskt Näringsliv.
- Nilsson, A. (2014): "Marknad + skola = problem". I *Skolporten*, 1, s. 48–53.

- Norlund, A. (2011): "The interplay between subject recontextualizers: Social reproduction through critical reading". I *Journal of Curriculum Studies*, 42(5), s. 659–678.
 - Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)/Centre for Educational Research and Innovation (CERI) (1989): *Towards an "Enterprising" Culture: a challenge for education and training*. Educational Monograph no 4. OECD/CERI.
 - Regeringskansliet (2009): *Strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet*. Regeringskansliet.
 - Skolverket (2010a): *Entreprenörskap i skolan – en kartläggning*. Skolverket.
 - Skolverket (2010b): *Vilket stöd kan vi få?* <http://www.skolverket.se/skolutveckling/larande/entreprenorskap/vilket-stod-kan-vi-fa/lankar-1.111054> [2014-10-14].
 - Skolverket (2011): *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Skolverket.
 - Skolverket (2013): *Entreprenörskap*. <http://www.skolverket.se/skolutveckling/larande/entreprenorskap> [2014-02-27].
 - Snilleblixarna (2014): *Snilleblixarna*. <http://www.snilleblixarna.se/> [2014-11-03].
 - Svenskt Näringsliv (2011a): *Entreprenörskap i skolan – entreprenoriellt lärande*. http://www.svensknaringsliv.se/fragor/entreprenorskap_i_skolan/entreprenorskap-i-skolan-entreprenoriellt-larande_124244.html [2014-02-27].
 - Svenskt Näringsliv (2011b): *Satsa mer på entreprenörskap i skolan!* http://www.svensknaringsliv.se/regioner/stockholm/satsa-pa-mer-entreprenorskap-i-skolan_556929.html [2014-03-10].
 - Tillväxtverket (2014): *Tillväxtverket*. <http://www.tillvaxtverket.se/> [2014-11-03].
 - Transfer.nu (2014): *Transfer.nu*. <http://www.transfer.nu/Transfer/> [2014-11-03].
 - Ung företagsamhet (2014): *Ung företagsamhet*. <http://www.ungforetagsamhet.se/> [2014-11-03].
 - Wallin, J. (2014): *Entreprenörskap i skolan. Formulering och transformering av GY11 inom gymnasieskolans hantverksprogram*. Lic.-avh. Linköpings universitet.
-